

**บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน
สำหรับผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย**
**The Roles of Local Government Organization and Local Community in
Promoting Tourism Management for Elderly Tourists : A Case Study of
Sridonchai Community, Chiang Khong District, Chiang Rai Province**

(Received: December 7, 2020; Revised: January 5, 2021; Accepted: January 15, 2021)

อรุณี อินเทพ^{1*} ศุภชัย ยาวะประภาส²
Arunee inthep^{1*} Supachai Yavaprabhas²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางยกระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในชุมชนศรีดอนชัยไปสู่การจัดการท่องเที่ยวที่รองรับผู้สูงอายุ และ 3) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

แนวคิดหลักที่ใช้เป็นฐานในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมคือ แนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) และใช้วิธีดำเนินการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามจากประชาชนชุมชนศรีดอนชัย จำนวน 4 หมู่บ้าน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้าจำนวน 260 ครัวเรือน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบ ทั้งจากเอกสารทางราชการต่าง ๆ การลงพื้นที่สำรวจ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และเจ้าหน้าที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของเอกชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมทั้งได้ดำเนินการสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อทราบความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานดูแลนักท่องเที่ยว สังเกตวิธีปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์และตีความแบบนิรนัย

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนศรีดอนชัยมีศักยภาพและมีความโดดเด่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนทั้งด้านสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมประเพณี รูปแบบการใช้ชีวิตของคนในชุมชน วัฒนธรรมการกิน และการแต่งกาย มีระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชัดเจน ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร

¹ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

Institute of Public Administration and Public Policy, Rungsit University

* e-mail: joy_arunee@hotmail.com

² สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

Institute of Public Administration and Public Policy, Rungsit University

ปกครองส่วนท้องถิ่น วัด และภาคเอกชน อย่างต่อเนื่องแม้จะยังไม่เข้มแข็งนัก ขณะเดียวกันการอยู่ห่างไกลตัวจังหวัดเป็นจุดด้อยที่ทำให้มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการไม่มาก เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ข้อค้นพบสำคัญมีดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวของคนในชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 0.86) ทั้งในขั้นตอนการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.87) การดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.91$, S.D. = 0.85) และการร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.81) แต่มีส่วนร่วมน้อยมากในขั้นตอนการประเมินผล ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.93) เนื่องจากชุมชนไม่ได้มีการดำเนินการในขั้นตอนนี้ อย่างเป็นรูปธรรม และด้านเทศบาลตำบลศรีดอนชัยมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวในฐานะผู้สนับสนุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวและของชุมชนเป็นหลัก ส่วนกิจกรรมด้านอื่น ๆ จะเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ รวมทั้งประสานงานเครือข่ายชุมชนและภาคีภาครัฐเป็นหลัก

2. แนวทางยกระดับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนศรีดอนชัยไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ชุมชนจำเป็นต้องเพิ่มรูปแบบการให้บริการที่สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวสูงอายุ โดยพัฒนาบุคลากร พัฒนาเครือข่ายรัฐราษฎร์ด้านสุขภาพ ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับผู้สูงอายุและนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาใช้บริการทั้งในชุมชน ในที่พัก และในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งเหล่านี้ล้วนต้องการความร่วมมือและกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภายในชุมชนเอง และการสนับสนุนจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนทั้งที่เป็นสถานประกอบการในชุมชนและจากภายนอกชุมชน

3. แนวทางการจัดนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นที่หนุนเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับผู้สูงอายุ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เทศบาลตำบลศรีดอนชัยอาจจัดนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นบนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมและปรับวิธีการดำเนินงานใน 2 ประเด็น คือ 1) เปลี่ยนจากการจัดนโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวระดับ “ชุมชน” ไปสู่การส่งเสริมระดับ “เครือข่ายชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” โดยต่อยอดความสำเร็จของชุมชนศรีดอนชัยในฐานะเป็นศูนย์เรียนรู้ และขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียง 2) จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา “เครือข่ายชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลศรีดอนชัย” ที่มุ่งประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสัมฤทธิ์ผลของยุทธศาสตร์ที่พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในบริบทสังคมผู้สูงอายุควบคู่ไปกับการพัฒนาสุขภาพของคนในชุมชน การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองและมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนได้เป็นสำคัญ

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วม ผู้สูงอายุ การจัดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this study were 1) to examine the participation of community and the role of local government organization in tourism management of Sridonchai Community; 2) to analyse and recommend ways for upgrading community tourism

management of Sridonchai community aiming at elderly tourists; 3) to analyse and recommend ways for of local government organization in promoting community tourism management for elderly tourists.

Based on Cohen and Uphoff (1980)'s participation theory, this research employed both quantitative and qualitative methods. The quantitative aspect deployed questionnaire with 260 households from 4 villages of Sridonchai community selected by using quota sampling. The data was calculated by percentage, mean and standard deviation. The qualitative data collection deployed various means including government document analysis, field survey, in-depth interview with key informants in the community who held direct roles in community tourism management, government officials, and staff from private organizations. Interview and participatory observation were also employed to obtain not only opinions but also community practices in providing services for the tourists. The data was analyzed and deductively interpreted.

The results showed that Sridonchai community showed outstanding potential in community tourism management in regard to tourism sports, culture and tradition, people's ways of life, food and dress culture. The community tourism management system was clearly defined and received support from local government organization, temple, and private sectors consistently even though still not sufficiently strong. The community location which is faraway from Chiang Rai becomes major disadvantage which in effect causes low number of tourists. The key findings according to the research objectives were as follows.

1. The community showed moderate participation in tourism management ($\bar{X} = 2.7$, S.D. = 0.86) including participation in decision-making process ($\bar{X} = 2.9$, S.D. = 0.87), operation process ($\bar{X} = 2.9$, S.D. = 0.85), and earning shared benefits process ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.81), but showed low participation in evaluation process ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.93). This is due to the fact that community did not implement this process concretely. As of Sridonchai Sub-district Municipality, its main roles in tourism management are first a supporter for the development of basic infrastructure of tourism sites and community, and second it acted as an advisor and coordinator of community and government network.

2. Ways for upgrading tourism management of Sridonchai community to health tourism management for the elderly tourists are that the community needs to add more services for elderly tourists by means of staff development, state-people health network development, basic infrastructure development for elderly tourists who will come to use

services, accommodation and tourism spots in the community. Supports from government, education sector and public sectors from within and outside the community are also needed.

3. In order to support tourism management for elderly tourists, this research recommends that Sridonchai Sub-district Municipality should prepare local public policies by soliciting more community participation and should adjusting its operating procedures at least on 2 issues which are 1) modify local public policy on promoting tourism activity at “Community Level” to “Community Network for Health Tourism Management” by extending the successful practices of Sridonchai community to nearby communities. 2) Prepare community development strategy entitled “Sridonchai Community Network for Health Tourism Management” which aiming for efficiency and effectiveness of community economy in aging society context together with developing wellness of people in the community which shall that inevitably promote self-reliance of the elderly.

Keywords: Local government organization, Community participation, elderly, Tourism management for elderly tourists

บทนำ

คณะกรรมการปฏิรูประบบรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (2559 : 8) รายงานว่า ประเทศไทยเริ่มก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ (Aged Society) มาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 แล้ว และกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุระดับสมบูรณ์ (Complete Aged Society) ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งทั้งประเทศจะมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 ในขณะที่มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2561 : 48) ประมาณการว่าในอีก 20 ปีต่อจากนี้ (พ.ศ. 2584) ประเทศไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอีกถึงระดับร้อยละ 30 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ในขณะที่สัดส่วนของผู้สูงอายุต่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นตามลำดับ (มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562 : 10) สภาวะดังกล่าวส่งผลถึงภาระงบประมาณของประเทศด้านการรักษาพยาบาลและด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ รวมทั้งในระยะยาวยังจะทำให้ศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศลดลงอีกด้วย (เอี่ยมพร พิชัยสนธิ, <http://www.setthasarn.econ.tu.ac.th/blog/detail/26/>, 2563) เรื่องนี้รัฐจะต้องเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์อย่างเหมาะสม เนื่องจากการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุเป็นเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ และตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งจากการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุที่รัฐจะต้องจัดเตรียมสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านหลัก คือ 1) ด้านสังคม ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว เครือญาติ เพื่อน 2) ด้านสุขภาพ

3) ด้านเงินและรายได้ และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวกให้พึ่งพาตนเองได้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2552 : 1-28)

การเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านรายได้ของผู้สูงอายุด้วยการสนับสนุนการออม และการส่งเสริมการสร้างรายได้จากกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงอายุและความสามารถที่จะทำได้ รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องเดินทางไกลจากที่พักอาศัย จึงน่าจะเป็นแนวทางที่รัฐควรให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อลดการพึ่งพิงเงินรายได้จากรัฐและบุตรหลาน ทั้งนี้รัฐอาจต้องเน้นให้หน่วยงานรัฐในระดับพื้นที่ที่ดูแลผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิดอยู่แล้วเป็นหน่วยปฏิบัติการขับเคลื่อนทั้งด้านการลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และการดูแลสุขภาพ สุขอนามัย รวมถึงการสร้างรายได้แก่ผู้สูงวัยจากกิจกรรมในชุมชน

ปัจจุบันหลายประเทศที่เข้าสู่สภาวะสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ เป็นต้น ก็ได้นำแนวคิดนี้ไปใช้เป็นกรอบการกำหนดนโยบายเพื่อปรับตัวรองรับสภาวะสังคมผู้สูงอายุของประเทศเช่นกัน เกิดเป็นนโยบาย “เศรษฐกิจผู้สูงวัย” ที่แพร่ขยายไปทั่วโลก โดยกำหนดนิยามว่าเป็นเศรษฐกิจใหม่ที่เกิดจากการเติบโตของการใช้จ่ายของภาครัฐและผู้บริโภคในสังคมสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพที่ดี มีบริการและสินค้าอุปโภคบริโภคที่ปรับตามสภาพความต้องการและตอบสนองต่อการใช้งานของผู้สูงอายุ รัฐบาลไทยก็พยายามนำแนวคิดนี้มาใช้เช่นกัน โดยมุ่งให้ประเทศก้าวพ้นกับดักของมิติแห่งวัยพึ่งพิงไปสู่มิติของการพัฒนาในลักษณะ “สังคมเพื่อคนทุกวัย” และการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้สูงอายุ ตามแนวคิด “เศรษฐกิจอายุวัฒน์” (Longevity Economy) ที่มุ่งพัฒนาผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติแม้ในวัยอายุเกิน 60 ปี ทั้งในฐานะการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและใจที่ดีพร้อม สามารถช่วยพัฒนาสังคม การศึกษา และสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สามารถจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2559 : 24-26) ประเทศไทยพยายามปรับตัวเข้าสู่สภาวะสังคมผู้สูงอายุ โดยปรับระบบเศรษฐกิจชาติมุ่งผลิตสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ในขณะที่พยายามลดสถานะการเป็น “วัยพึ่งพิง” ของผู้สูงอายุด้วยการสร้างโอกาสหารายได้ให้ผู้สูงอายุ ควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนให้ยังคงทำงานหาเลี้ยงชีพได้แม้ในวัยหลังเกษียณอายุ ทั้งนี้ในการขับเคลื่อนระดับชุมชนรัฐได้มีการกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการในฐานะหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบดูแลเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตของคนในระดับชุมชน

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางดำเนินงานสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นประเด็นที่ควรเร่งดำเนินการ เพื่อนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์ต่อไป โดยได้เลือกพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น และประกอบกับชุมชนศรีดอนชัยประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนระดับหนึ่ง จนได้รับการยอมรับว่าเป็นชุมชนที่เป็นผู้นำด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดเชียงราย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดที่มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานการท่องเที่ยวชุมชนจากจุดแข็ง

ที่มีอยู่ คือ ด้านภูมิประเทศ อากาศ สถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความมีจิตใจ
เอื้ออารีของผู้คน ตามวิสัยทัศน์ในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดว่า “เมืองแห่งการค้า การลงทุน การเกษตร
และการท่องเที่ยว รุ่งเรืองด้วยวัฒนธรรมล้านนา ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่ว่าด้วยการดำรงวัฒนธรรมล้านนา เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงนิเวศ
และเชิงสุขภาพ (แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย 2561-2564, 2561 : 32)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางยกระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในชุมชนศรีดอนชัยไปสู่การจัดการ
ท่องเที่ยวที่รองรับผู้สูงอายุ
3. เพื่อเสนอแนะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยว
ชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อ
เป็นแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
2. มีข้อเสนอแนะเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม
ของการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงรายด้วยการจัดการ
ท่องเที่ยวชุมชนที่สามารถนำไปขยายผลในชุมชนอื่น ๆ
3. มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำนโยบายและกำหนดวิธีดำเนินงานขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกับชุมชนในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยว
ชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ไว้ที่หมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ จำนวน 4 หมู่บ้าน
ในเขตเทศบาลตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยมุ่งศึกษาเฉพาะบทบาทของชุมชน
และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อรองรับผู้สูงอายุ โดยใช้แนวคิดเรื่อง
การมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980) เป็นแนวคิดหลักในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณประกอบกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้าจากประชาชนในชุมชนศรีดอนชัย จำนวน 4 หมู่บ้าน จำนวน 260 ครัวเรือน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามลักษณะของการเก็บข้อมูล ดังนี้

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลแยกเป็นกลุ่มตามบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้มีบทบาทโดยตรงในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน (คณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยวชุมชนศรีดอนชัย) จำนวน 12 ราย 2) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการที่รับผิดชอบงานโดยตรงจากเทศบาลตำบลศรีดอนชัย จำนวน 2 ราย ส่วนราชการเครือข่าย จำนวน 3 ราย และเอกชนที่เข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 5 ราย (เอกชน ผู้ประกอบการในชุมชน เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ) รวม จำนวน 10 ราย

การสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานดูแลนักท่องเที่ยว ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน พร้อมกับการสังเกตวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วนตามบทบาทและกิจกรรมในชุมชน จึงแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการและประสานงานนักท่องเที่ยว จำนวน 1 ราย 2) กลุ่มรับผิดชอบโฮมสเตย์ จำนวน 1 ราย 3) กลุ่มรับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวและวัฒนธรรม จำนวน 1 ราย และ 4) กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มอาชีพในชุมชน จำนวน 4 ราย รวมจำนวน 7 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ในภาคสนามผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ตามแนวคิดการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980 : 222) ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ผู้วิจัยกำหนดส่วนประกอบของแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้สูงอายุในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน

รัฐ และเอกชนในการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

งานวิจัยครั้งนี้ได้ออกแบบแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ฉบับ โดยแบ่งตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์โดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามประกอบกับแนวคิด การมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980 : 222) มาพิจารณาเป็นข้อคำถามสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบปลายเปิด กำหนดส่วนประกอบของแบบสัมภาษณ์ได้ ดังนี้

แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานด้านสมาชิกและโครงสร้างการบริหารองค์กร

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ในขั้นตอนการเริ่มต้นเตรียมการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ขั้นตอนการดำเนินการ และขั้นตอนการเตรียมความพร้อมเพื่อการปรับตัวในอนาคต

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการยกระดับความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน ในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น การช่วยสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุและการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชน ในจังหวัด เชียงราย ที่ส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญหาด้านสมุนไพรของชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชนกับ หน่วยงานรัฐด้านสุขภาพ การเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

แบบสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติงานสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจอายุวัฒน์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง เมื่อพบผู้ให้ข้อมูลก็จะอธิบาย และสอบถามจากแบบสอบถามตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยเลือกลงพื้นที่ในช่วงเย็นถึงค่ำซึ่งเป็น เวลาที่คนในชุมชนเลิกจากการทำงานแล้ว โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบโควต้า จำนวน 260 ชุด จาก 4 หมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้านละ 65 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบ ตามจำนวนทั้งหมด 260 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่ด้วยตนเอง โดยดำเนินการนัดหมายและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยวชุมชนตามผังโครงสร้างองค์กร ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ในชุมชน พระ (ผู้นำทางความคิด) จำนวน 12 คน ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์มา

พร้อมกัน และดำเนินการสัมภาษณ์ตามหัวข้อคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างอิสระเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างแท้จริง

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการที่รับผิดชอบงานโดยตรงจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลศรีดอนชัย) ส่วนราชการเครือข่าย (พัฒนาชุมชนอำเภอเชียงของ สาธารณสุขอำเภอ เชียงของ) สถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย) และเอกชน (ผู้ประกอบการภายในชุมชน) รวมจำนวน 10 คน ดำเนินการสัมภาษณ์ตามหัวข้อคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยการแยกสัมภาษณ์ที่ละหน่วยงานเพื่อเพิ่มโอกาสการได้รับข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานของผู้ให้ข้อมูลเอง และที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือหน่วยงานในภาคีเครือข่าย

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม

ดำเนินการนัดหมายและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำแนกผู้ให้ข้อมูลได้แก่ กลุ่มปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการและประสานงานนักท่องเที่ยว 2) กลุ่มรับผิดชอบโฮมสเตย์ 3) กลุ่มรับผิดชอบกิจกรรมท่องเที่ยวและวัฒนธรรม 4) กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มอาชีพในชุมชน โดยเก็บข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Interview) อ้างอิงผู้ให้ข้อมูลตามผังการบริหารองค์กรของกลุ่ม และแยกดำเนินการสัมภาษณ์ที่ละกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตในพื้นที่จริง และดำเนินการสัมภาษณ์ตามหัวข้อคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์และกล่าวถึงการดำเนินงานของกลุ่ม รวมถึงกับหน่วยงานอื่น ๆ และการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างแท้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมาเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ หลังจากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ โดยการศึกษาเอกสารเพิ่มเติม การสัมภาษณ์ซ้ำในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น พร้อมทั้งดำเนินการตรวจสอบข้อมูลในขั้นตอนนี้โดยการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ดำเนินการโดยผู้วิจัยพิจารณาตรวจสอบจากแหล่งของข้อมูลด้านเวลา สถานที่ และบุคคล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบนิรนัย ซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะนำเสนอการสรุปและอภิปรายผล เป็นแต่ละ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัย 1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามคนในชุมชนศรีดอนชัย จำนวน 4 หมู่บ้าน จำนวน 260 ครั้วเรือน พบว่า ในภาพรวมมีผลการวิเคราะห์สถิติค่าเฉลี่ย (\bar{X}) พร้อมทั้งค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้สูงอายุในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 0.86) ซึ่งเมื่อศึกษาเชิงลึกในแต่ละประเด็น พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง 3 ด้าน (ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.87) ด้านการดำเนินงาน ($\bar{X} = 2.91$, S.D. = 0.85) และด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.81) แต่ด้านการประเมินผลมีค่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.22$, S.D. = 0.93)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งที่เป็นคนในชุมชนและกลุ่มผู้ปฏิบัติงานสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม ให้ข้อมูลสอดคล้องกันในประเด็นการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวโดยมีระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการดำเนินงาน และในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ซึ่งตามแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980 : 222) โดยทั่วไปการมีส่วนร่วมจะมีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทั้งประโยชน์ทางตรงและประโยชน์ทางอ้อม ดังนั้น ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมต้องครอบคลุมการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาด้วย โดยมีแนวความคิดว่าการมีส่วนร่วมต้องมี 4 ขั้นตอนเสมอ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน และส่งผลย้อนกลับถึงกัน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญที่สุด และการมีส่วนร่วมนั้นมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีบทบาทในทุก ๆ เรื่อง และเป็นผู้คิดค้นหาแนวทางร่วมกัน ไม่ใช่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทุกอย่างต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดและตัดสินใจร่วมกันเป็นเบื้องต้น เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่มีผลในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน และช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรในแต่ละชุมชนตามแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (วิระพล ทองมา และ ประเจต อำนาจ, 2547 : 17) นั้น ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ชุมชนศรีดอนชัยประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนระดับหนึ่ง และจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาชุมชนน่าจะสามารถพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบในการปรับตัวเพื่อรองรับ “การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ” ได้ แม้จะยังมีความต้องการการพัฒนาต่อเนื่องในอีกหลายประเด็น ในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ประเด็นแรกที่ควรต้องปรับปรุงเป็นพื้นฐาน คือ ชุมชนจำเป็นต้องยกระดับกระบวนการมีส่วนร่วมให้มีความเข้มข้นและครบถ้วนทั้ง 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980 : 222) โดยมีเทศบาลตำบลศรีดอนชัยเป็นหน่วยงานที่จะสามารถส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมโดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการส่งเสริมตามบทบาทหน้าที่ของเทศบาลที่จะต้องดำเนินการกับชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวของชุมชนศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. คนในชุมชนที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์จุดเด่น และเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้มาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 1.15) ในขณะที่การมีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในอีก 4 ประเด็น ซึ่งเป็นการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐอื่น ๆ อยู่เพียงระดับปานกลาง ได้แก่ 1) การสนับสนุนการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การตลาด และฝึกอบรมพัฒนาสมาชิกของชุมชน ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 1.61) 2) ความช่วยเหลือสร้างการเรียนรู้ให้คำแนะนำ และมีการดำเนินการเพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.22$, S.D. = 1.46) 3) ความช่วยเหลือจัดทำข้อมูล และเอกสารเพื่อสื่อสารการตลาดกับลูกค้า และเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.24$, S.D. = 1.74) และ 4) การเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารในการปรับตัวเข้ากับธุรกิจท่องเที่ยวยุคใหม่ ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 1.75) โดยในปัจจุบันการสนับสนุนจากภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด ซึ่งเมื่อวิเคราะห์จากสถิติพบว่า ถึงแม้บทบาทของเทศบาลตำบลศรีดอนชัยในการพัฒนาบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกับชุมชนอยู่ในระดับมากถึงระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาถึงสถิติค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคือคนในชุมชนยังคงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอยู่ในประเด็นของเทศบาลตำบลศรีดอนชัยในเรื่องของการพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนในชุมชนศรีดอนชัย

2. ผลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกการมีส่วนสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ และภาคเอกชน เพื่อวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ใน 3 ขั้นตอน สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการเริ่มต้นเตรียมการจัดการท่องเที่ยว พบว่า คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่มาจากคนในชุมชนที่ร่วมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเลือกขึ้นมาเพื่อเป็นคณะกรรมการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้มีบทบาทสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมวางแผนและตัดสินใจผ่านสื่อในชุมชน ผ่านพระสงฆ์ และปราชญ์ในชุมชน ในขณะที่ผู้นำชุมชนพยายามเรียนรู้ประสบการณ์และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนอื่น รวมทั้งกำหนดแนวทางสร้างความร่วมมือหรือขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลศรีดอนชัย) มีลักษณะการดำเนินงานตามพันธกิจหลักของหน่วยงาน ด้วยการนำเสนอกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และแนะนำแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นเครือข่ายของเทศบาลตำบล ผู้นำชุมชน รวมถึงแนะนำหน่วยงานที่จะขอรับการสนับสนุนแก่ผู้นำชุมชน รวมทั้งช่วยเหลือเชื่อมโยงเครือข่ายในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในระดับพื้นที่ ในขั้นตอนการเริ่มต้นเตรียมการนี้ยังมีกิจกรรมความร่วมมือจากส่วนราชการอื่น ๆ น้อยมาก

2.2 ขั้นตอนการดำเนินงาน พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานโดยชุมชนเอง ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนจะสนับสนุนด้านการตลาดด้วยการประชาสัมพันธ์ไปในเครือข่ายภาครัฐ หรือภาคธุรกิจตามแต่กรณี ด้านชุมชนเองในช่วงก่อนเทศกาลท่องเที่ยวผู้นำชุมชนจะนำสมาชิกทำความสะอาดบริเวณที่พักอาศัย พื้นที่สาธารณะ ลานกิจกรรม สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งซ่อมบำรุงป้ายจราจร เขตโรงเรียน วัด และในส่วนของกลุ่มที่พักโฮมสเตย์ จัดการเตรียมความพร้อมอาหารรองรับนักท่องเที่ยว และกำหนดรายละเอียดกิจกรรมพร้อมค่าใช้จ่าย เพื่อดำเนินการสื่อสารการตลาดแบบออนไลน์ นอกจากนี้ คณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนยังดำเนินการประสานเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัด เช่น ผ่าน OTOP Village ผ่านเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) เพื่อเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับระบบเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน

2.3 การเตรียมความพร้อมเพื่อการปรับตัวในอนาคต ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอาศัยการเรียนรู้สถานการณ์ใหม่ ๆ จากการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนที่จัดโดยหน่วยงานรัฐในระดับจังหวัดและระดับประเทศอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนโดยการแนะนำแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ และช่วยประสานหน่วยงานของทางราชการด้านการจัดการท่องเที่ยวแก่ผู้นำชุมชน

ดังนั้น จากผลการวิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลตำบลศรีดอนชัย) ในการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวของชุมชนศรีดอนชัย จึงเป็นเพียงผู้สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวและของชุมชนเป็นหลัก ส่วนกิจกรรมด้านอื่น ๆ จะเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ประสานงานเครือข่ายชุมชน และส่วนราชการอื่น ๆ เข้าร่วมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในบางกิจกรรมเท่านั้น เช่น การส่งเสริมกลุ่มการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นส่วนประกอบในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางยกระดับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนศรีดอนชัยไปสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่รองรับผู้สูงอายุ

การยกระดับกระบวนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนศรีดอนชัยไปสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่รองรับผู้สูงอายุจำเป็นต้องเพิ่มรูปแบบการให้บริการที่สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวสูงอายุ และต้องมีการวางแผนดำเนินการต่อเนื่องในหลายประเด็นซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องและสังเกตในประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุในชุมชนขณะลงพื้นที่จริง ปรากฏผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ประเด็นการพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวชุมชนในปัจจุบันไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องใหม่ที่จะสามารถทำได้ และจะเป็นประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ และสภาวะของสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุไปพร้อมกัน โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรพัฒนาต่อยอดด้านสถานที่และบุคลากรที่ให้บริการด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยว
2. ประเด็นการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของชุมชน และการสร้างเครือข่ายชุมชนกับหน่วยงานรัฐด้านสุขภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เสนอแนะให้มีการพัฒนาศักยภาพหมอเมือง

สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและอาหารการกินของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อนำมาพัฒนาเป็นเมนู และกิจกรรมสำหรับฟื้นฟูสุขภาพของนักท่องเที่ยว การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านสุขภาพ

3. ประเด็นการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันคือ ร่วมจัดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับอำเภอและระดับจังหวัด และการเชื่อมโยงระบบการตลาดการส่งต่อนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

4. ประเด็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากชุมชนเสนอให้รวบรวมองค์ความรู้จากผู้สูงอายุ จัดการรวมกลุ่มสร้างอาชีพจาก องค์ความรู้ที่มีและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย พัฒนาลานกิจกรรมเพื่อสุขภาพ และกิจกรรมเพื่อ สุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวได้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การประสานงานเครือข่าย บูรณาการ ทำงานร่วมกัน ส่วนภาคเอกชนมีความคิดเห็นในเรื่องของการต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้าที่ผู้สูงอายุผลิตออกมา เพื่อจำหน่าย และจะสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับผู้สูงอายุ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนไปในตัว เมื่อผนวกกับกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่ชุมชนศรีดอนชัยดำเนินการอยู่แล้ว

โดยสรุปรวมผลการวิเคราะห์ความเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนศรีดอนชัย ในทุกระดับ ทั้งคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยว กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ และภาคเอกชน ล้วนมีความเห็นตรงกันว่า แม้จะเป็นการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ต้องการการพัฒนาต่อยอดจากกิจกรรมเดิม แต่ชุมชนก็มีศักยภาพในการดำเนินการต่อยอดได้ และชุมชนก็มีความสนใจและเห็นประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม ด้านสุขอนามัย การเพิ่มโอกาสสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชน และการเปิดโอกาสทางสังคมให้กับผู้ สูงอายุในการพบปะ ทำกิจกรรม และร่วมพัฒนาชุมชน สำหรับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนศรีดอนชัยไปสู่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุที่รองรับผู้สูงอายุนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอแนะในเรื่อง การพัฒนาบุคลากร พัฒนาเครือข่ายรัฐราษฎร์ด้านสุขภาพชุมชน ตลอดจนการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับผู้สูงวัยในชุมชน ในที่พัก และในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งเหล่านี้ต้องการ ความร่วมมือและกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภายในชุมชนเองและการสนับสนุนจากภาครัฐ สถาบันการ ศึกษา และภาคเอกชนทั้งที่เป็นสถานประกอบการในชุมชนและจากภายนอกชุมชน

ผู้วิจัยเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเทศบาลตำบลศรีดอนชัยควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน มาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนความร่วมมือในชุมชน และรวมถึงหน่วยงานรัฐ สถาบัน การศึกษา และเอกชน โดยมีกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นการต่อยอดศักยภาพเดิมของชุมชนศรีดอนชัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์ประกอบ 7 ประการ (พจนานุกรม, 2546 : 189-190) ได้แก่

1. การเสริมทักษะผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับความสามารถและศักยภาพ ของผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

3. การจัดตั้งองค์กรภายในชุมชนเพื่อรับผิดชอบกิจกรรม การเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน และกิจกรรมในชุมชน เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและนักท่องเที่ยวสูงอายุ และจัดระบบบริการสุขภาพด้วยเครือข่ายรัฐและชุมชน

4. การปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย การบูรณาการประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องสร้างสมดุลระหว่างความต้องการเรียนรู้ ความเพลิดเพลิน ความตื่นตัว และความปลอดภัย ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม จัดระบบการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism รวมทั้งจัดให้มีการเรียนรู้อาหารสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพ กาย-จิต

5. การสื่อสารการตลาด และการเตรียมความพร้อมบุคลากร และการพัฒนาเครือข่ายการตลาด เพื่อการท่องเที่ยวผู้สูงอายุระหว่างชุมชนกับชุมชนท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัด และระดับประเทศ

6. พัฒนามาตรฐานกระบวนการดูแลนักท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมชม

7. กระบวนการประเมินผลและประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเพื่อปรับปรุงกิจการ **วัตถุประสงค์การวิจัย 3 เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อรองรับผู้สูงอายุ**

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของชุมชนศรีดอนชัยในการยกระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปัจจุบันไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเพิ่มศักยภาพด้านเศรษฐกิจของชุมชนควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนและผู้สูงอายุไปพร้อมกัน โดยมีเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอดของเดิมที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศบาลตำบลศรีดอนชัย และหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในพื้นที่ ด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุตามที่ชุมชนต้องการได้ และการท่องเที่ยวสุขภาพทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมถึงการปรับสมดุลของอาหาร เพื่อเพิ่มพูนพลังกำลังให้สมบูรณ์แข็งแรง ปรับสภาพจิตใจให้ผ่อนคลาย ผู้ประกอบการธุรกิจไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มชุมชนเองจำเป็นต้องได้รับการชี้นำไปในทางที่ถูกต้อง (ภุริ ชูณห์ขจร, 2563 : 31-44) ในที่นี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการปรับตัวของเทศบาลตำบลศรีดอนชัยร่วมกับชุมชนบนพื้นฐานข้อจำกัดและเงื่อนไขข้างต้น และบนกรอบแนวคิดการจัดนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นและแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. เปลี่ยนมุมมองจาก “ชุมชนจัดการท่องเที่ยวชุมชน” ไปสู่ “เครือข่ายชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” โดยต่อยอดความสำเร็จของชุมชนศรีดอนชัยในฐานะเป็นศูนย์เรียนรู้ และขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียง เพื่อเป็นการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะเครือข่ายชุมชนที่ใช้จุดแข็งด้านทรัพยากร องค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนมาร้อยเรียงสร้างเป็นอัตลักษณ์จากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งบทบาทสำคัญของเทศบาลตำบลศรีดอนชัยคือผู้ประสานงานจัดตั้งเครือข่าย และเป็นพี่เลี้ยงจัดระบบการดำเนินงานด้านบริหารจัดการให้มีความโปร่งใส และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของ Cohen

and Uphoff (1980 : 222) การพัฒนาเชิงเครือข่ายชุมชนจะครอบคลุมพื้นที่และประชาชนที่ได้รับประโยชน์มากขึ้น ความสำคัญต่อความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐจะเพิ่มขึ้น และพลังชี้แจงในสภาท้องถิ่นน่าจะเพิ่มขึ้นด้วย

2. จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา “เครือข่ายชุมชนจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลศรีดอนชัย” ที่มุ่งประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผลของยุทธศาสตร์ที่การพัฒนาคนในชุมชน และผู้สูงอายุเป็นสำคัญ โดยมุ่งในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และการเป็นชุมชนพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพ การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีรายได้ และใช้ประสบการณ์ผู้สูงอายุช่วยพัฒนาชุมชน รวมทั้งมุ่งการจัดสวัสดิการท้องถิ่นเพื่อคนทุกวัยในชุมชนทั้งด้านรายได้ สุขภาวะ สิ่งแวดล้อม และความสงบเรียบร้อยในชุมชน ซึ่งการจัดทำยุทธศาสตร์ดังกล่าวต้องบรรจุแผนงานโครงการที่อยู่บนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอนของ Cohen and Uphoff (1980 : 222) และมีองค์ประกอบของผู้ร่วมดำเนินงานจากทั้งภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอ/จังหวัด สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ทั้งนี้ โดยเทศบาลตำบลศรีดอนชัยอาจร่วมกับชุมชนในเครือข่ายเป็นผู้ประสานดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ และกำหนดกิจกรรมแผนงานที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจอายุวัฒน์ และวางนโยบายสาธารณะ ทั้ง 3 ขั้นตอนตามที่เสนอโดย ศุภชัย ยาวะประภาส และ ปิยกร หวังมหาพร (2554 : 34-35) ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย (การระบุปัญหา การพัฒนาทางเลือก การเสนอทางเลือก) 2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (การแปลความนโยบาย การรวบรวมทรัพยากร การวางแผน การจัดองค์กร การดำเนินงาน) และ 3) การประเมินผลนโยบาย เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือการยกเลิก โดยอาจกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์เพื่อการประเมินผลเป็นระยะ 1 ปี 3 ปี และ 5 ปี หลังจากนั้นเทศบาลตำบลศรีดอนชัยจึงนำแผนงาน โครงการ และงบประมาณ เข้าบรรจุในแผนยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นประจำแต่ละปีเพื่อการขออนุมัติสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อดำเนินการต่อไป วิธีนี้จะช่วยให้บทบาทและแนวทางดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความชัดเจน และสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้รองรับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในแต่ละขั้นตอนอย่างแท้จริง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเทศบาลตำบลศรีดอนชัยควรมีกระบวนการส่งเสริมให้ภาคประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อนำไปสู่กระบวนการทำงานครบวงจรของการทำงานแบบ PDCA อันจะส่งผลถึงความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องยั่งยืน และช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวรองรับสถานการณ์ใหม่ และบริบทโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

2. จากการศึกษาพบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเทศบาลตำบลศรีดอนชัย และหน่วยงานรัฐมีเงื่อนไขและข้อจำกัดในการดำเนินงานของตนเองค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่ต้องเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ซึ่งแผนงาน โครงการ และงบประมาณต้องผ่านการประชาคมและต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่นที่มีผู้แทนจากหลากหลายชุมชนมาร่วมกันพิจารณา เหล่านี้เป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการกำหนดแนวทางดำเนินงานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนต้องร่วมกันหากกลยุทธ์และแนวทางการบริหารความเสี่ยง เพื่อให้การจัดนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นของเทศบาลตำบลศรีดอนชัยเอื้อต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่รองรับผู้สูงอายุและเป็นฐานในการผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจอายุวัฒน์ระดับชุมชนต่อไป

3. ภาครัฐในทุกระดับควรให้ความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุ โดยแต่ละชุมชนอาจมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปและเนื่องจากเห็นประโยชน์ในระยะยาวในการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชนควบคู่ไปกับการเสริมสร้างกิจกรรมทั้งเพื่อสร้างรายได้และกิจกรรมทางสังคมให้กับผู้สูงอายุในชุมชน อันเป็นการช่วยลดภาระการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษากระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการบริหารนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น โดยวิเคราะห์จากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้งทางตรงและโดยทางอ้อม
2. ศึกษานโยบายสาธารณะที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ทราบปัญหาและสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ชุมชน อย่างแท้จริง
3. ศึกษากระบวนการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจอายุวัฒน์ เพื่อจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงพื้นที่ที่ต่างบริบทกันออกไป

รายการอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2552).

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564). กรุงเทพฯ: กระทรวงฯ.

แก้ว วงศ์บุญสิน. (2559). ชาญุชารับมือ “สังคมสูงวัย”. *ประชาคมวิจัย*, 22(127), 24-26.

คณะกรรมการปฏิรูประบบรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. (2559). *รายงานการปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2561 – 2564. (2561). คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดเชียงราย สำนักงานจังหวัดเชียงราย.

พจนานวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

- ภูริ ชุณหะวัณ. (2563). การสร้างมูลค่าเพิ่มในกิจกรรมระหว่างการท่องเที่ยวเชิงอาหารท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 13(2), 31-44. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยฯ. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2562). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยฯ.
- วีระพล ทองมา และ ประเจต อำนาง. (2547). *ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศุภชัย ยาวะประภาส และ ปิยากร หวังมหาพร. (2554). *นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอี่ยมพร พิชัยสนธิ. (2558). *สังคมผู้สูงอายุที่พึงปรารถนากับการคลังที่สอดคล้อง : บทวิเคราะห์กรณีประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://www.setthasarn.econ.tu.ac.th/blog/detail/26/>
- Cohen, J. M., and Uphoff, N. T. (1980). *Participations place in rural development : Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.

